

Ірина Іванова,
 президент громадської організації
 «Центр молодіжних жіночих ініціатив»,
 керівник Молодіжної гендерної студії,
 канд. пед. н., ст. викладач,
 Одеський політехнічний університет,
Мераль Аккент,
 соціолог, фахівець з гендерних досліджень,
 Федеративна Республіка Німеччина

**ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ПРОФІЛАКТИКИ
 ВИНИКНЕННЯ НАСИЛЛЯ ЩОДО ДІТЕЙ У КРИЗОВИХ СІМ'ЯХ
 (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРУ ДІТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ)**

У статті автори пропонують вітчизняний досвід впровадження антинасильницьких заходів захисту прав дітей в Одеській громаді шляхом інформаційно-освітньої діяльності Центру дитячої творчості крізь гендерну призму.

Ірина Іванова,
Meral Akkent

**PRACTICAL EXPERIENCE OF PREVENTION
 OF DOMESTIC VIOLENCE AGAINST CHILDREN IN CRISIS FAMILIES
 (ON THE EXAMPLE OF CHILDREN'S CREATIVITY CENTER)**

The article proposes to implement national experience of anti-violence measures to protect children's rights in Odesa community through informational and educational work of the Children's art center.

Сучасні реалії суверенного українського суспільства XXI століття дозволяють підняти питання про дезорганізацію сім'ї як соціального інституту. Криза сучасної української сім'ї полягає у зниженні дітонародження, збільшенні кількості розлучень серед неповнолітніх, порушенні прав дітей та виникненню насильства у батьківських сім'ях тощо. Комплекс факторів став реаліями повсякденного життя більшості українських сімей, а саме: сім'я перестала бути безпечним середовищем для дитини; пом'якшилося ставлення до дошлюбних і позашлюбних стосунків; починає переважати орієнтація на домашню кооперацію співіснування; бажання стати батьками відкладається на тривалий час, що є суттю сімейної дезорганізації і супроводжується ізоляцією кожного з її членів. Особливо у цій ситуації страждають діти. Найтипівшим прикладом стає неповна сім'я з однією чи двома дітьми, з постійною відсутністю батька / матері, з постійним перебуванням їх на роботі, а дітей – у дитячих садочках.

Кризовий життєвий сценарій гендерних ролей батьків формує вибір майбутнього стилю життя і стратегії поведінки дитини в різноманітних життєвих ситуаціях. Розвиток гендерних ролей, чи гендерний розвиток дитини пов'язаний з багатьма характеристиками особистості. Невірно засвоєна гендерна роль хлопчиком чи дівчинкою у дитинстві стає причиною депресивних станів, неврозів, соціальних психотравм, почуття неповноцінності та самотності, нестабільності сімейних відносин у зрілому віці. Таким чином, сім'я, яка опинилася у кризовій ситуації, найчастіше постає як така, що не може задовольнити основних потреб своїх членів. Коли потреби накопичуються, сім'ї з ними самі не можуть впоратися, тому потрібна допомога професійних соціальних працівників.

Слід відмітити значну роль місцевих неурядових організацій та благодійних фондів у наданні спрямованої соціальної підтримки сім'ям з дітьми, які перебувають у кризі. Громадські організації спрямовують свою діяльність на допомогу вразливим сім'ям з дітьми, забезпечують доступ до високоякісних соціальних послуг завдяки розвитку мережі спеціалізованих соціальних послуг підтримки сім'ї. Відтак, зазначена проблемна ситуація, що стала реалією майже кожної української сім'ї, зумовила вибір напряму вивчення практичного досвіду захисту прав дітей із кризових сімей на прикладі діяльності Одеського Центру дитячої творчості.

Набутий досвід роботи Центру дитячої творчості завдяки реалізації ефективних практик і моделей соціальної роботи громадських організацій у напрямку гендерної рівності в контексті індивідуального розвитку матері і дитини постає реальним кроком щодо поліпшення ситуації. Зокрема, практична частина нашого дослідження проходила на базі Центру дитячої творчості за участю дітей віком від 3 до 6 років із кризових сімей та їхніх батьків.

Психолого-педагогічний напрямок Центру дитячої творчості з позицій гендерного підходу реалізувався через роботу з сім'ями за такими темами дискусій: «Особливості виховання в родині хлопців і дівчат батьками різної статі»; «Розподіл гендерних ролей у родині між чоловіком та дружиною»; «Потреби і цілі, які реалізуються чоловіком і жінкою в родині»; «Гендерні стереотипи в системі сімейних відносин»,

що дозволяє батькам і дітям бути в курсі побудови доброзичливих та гармонійних стосунків у сім'ї, взаємодопомозі, навичкам мирного врегулювання конфліктів.

Діти мали можливість взяти участь у наступних програмах, розроблених соціальними працівниками Центру, як-от: програма «Домашній психолог» (вироблення розумінню у дитини цінності здорового способу життя, при якому краса і гармонія допоможуть їй знайти шлях до себе, до свого призначення, зберегти душевне здоров'я, стати на шлях духовного самовизначення, проаналізувати вплив гендерних стереотипів на життя дитини, сформувати гендерну культуру особистості); програма «Веселий художник» (створення умов для розкриття творчих можливостей матері і дитини для формування морально-особистісних якостей, естетичного виховання, залучення до духовних цінностей світової художньої культури); Програма «Школа гармонійного розвитку душі і тіла» (формування основ моральних норм поведінки на засадах гендерної рівності, навчання успішної побудови гармонійних стосунків із батьками, жити у гармонії з природою); Програма «Моя перша школа» (розвиток творчих здібностей кожної дитини, запуск механізмів саморозвитку для подальшої самореалізації у власній діяльності через комплексний розвиток усіх психічних процесів і властивостей особистості в процесі спільної (діти, батьки, педагоги) продуктивної творчої діяльності. Гасло «Учись вчитись» в даній програмі є головним. Вчитися управляти собою, своєю увагою, мисленням, пам'яттю, поведінкою. Мета полягала в тому, щоб дитина зрозуміла як думати, як запам'ятовувати, як вигадувати нове, як вирішувати нестандартні задачі, як спілкуватися з різними людьми. І все це не поодиночці, а спільно з іншими дітьми, батьками, педагогом.

Слід зазначити, що діти в неповних сім'ях живуть у стані фрустрації, занедбаності та незадоволеності. Подібний стан супроводжується різними негативними переживаннями – діти відчують себе нерівноправними серед інших людей і самотніми. Вони прагнуть компенсувати психологічний дискомфорт тим, що намагаються зробити себе соціально привабливими для оточення. Такі діти «виробляють» в собі різні «приспосувальні» реакції, наприклад, конформність, лояльність, терпимість, ввічливість. Надмірна конформність може доходити у них до слабохарактерності, зайва лояльність і терпимість – до втрати власної системи цінностей, а надмірна запобігливість і ввічливість – до догідництва.

Для того, щоб успішно пройти процес ідентифікації, дошкільнята повинні виховуватися і матір'ю, і батьком. В іншому випадку, у дитини можливі порушення емоційного та сексуального характеру. Нерідко із-за цього, як у школі, так і вдома, у дитини можуть виникнути проблеми у жіночій чи чоловічій моделі поведінки. Виховання одним із батьків, може призвести до порушень статеворольової поведінки. Зокрема, хлопчики з неповних сімей, у більшій мірі схильні проявляти фемінінні якості і слідувати жіночим типам поведінки. Дівчатка теж можуть набувати як маскулінінних, так і гіперфемінінних рис.

Отже, практичний аналіз досвіду Центру дитячої творчості засвідчує злободенність проблеми домашнього насильства над дітьми у кризових сім'ях, що потребує розробки ефективних шляхів її попередження та подолання цього ганебного явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Говорун Т. Гендерна психологія : [навчальний посібник] / Т. Говорун, О. Кікінежді. – К. : Академія, 2004. – 308 с.
2. Кравець В. Педагогіка та психологія : гендерний аспект : [навчальний посібник] / В. Кравець, О. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 124 с.
3. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений / Н. Н. Обозов. – К., 1990.
4. Психологія сімейних взаємин : навч. посіб. / М. С. Корольчук та ін. ; за заг. ред. М. С. Корольчука. – К. : Ніка-Центр, 2010. – 296 с.
5. Сатир В. Как строить себя и свою семью / В. Сатир. – М., 1992.
6. Статева соціалізація та підготовка учнівської молоді до сімейного життя у педагогіці та шкільній практиці зарубіжних країн : монографія / За заг. ред. чл.-кор. АПН України проф. В. Кравця. – Тернопіль : ТзОВ «Видавництво Астон», 2009. – 206 с.
7. Україна – Євросоюз у деталях. Гендерна рівність і права дітей. – 2(5) червень, 2010 р.